

ALTINDERE VADİSİ MİLLİ PARKI'NDA YAŞANAN TAHRİPLERİN YASAL VE YÖNETSEL BOYUTLARI

Prof.Dr.Cantürk GÜMÜŞ
KTÜ Orman Fakültesi
TRABZON

Prof.Dr.Avni Yücel ERYILMAZ
Haliç Üniversitesi Mühendislik Fakültesi
Endüstri Mühendisliği Bölümü
İSTANBUL

ÖZET

Altındere Vadisi 09.09.1987 tarihinde 87/12097 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile 2873 Sayılı Milli Parklar Kanunu kapsamında Milli Park ilan edilmiştir. Bu Milli Park, 4468 ha alana sahiptir.

Milli Park'ın turizm açısından en önemli kaynak değeri Meryemana (Sumela) Manastırı'dır. Manastırı her yıl yerli-yabancı binlerce turist ziyaret etmektedir.

Trabzon ilinin sahip olduğu en önemli kültürel ve bu kültürel yapıyla bütünleşen doğal yapının milli park olarak ilan edilerek koruma altına alınmış olması çok isabetli olmuştur. Çünkü milli park statüsü bütün dünyada en gelişmiş koruma düzenlemesi olarak nitelendirilmektedir.

Bununla birlikte Altındere Vadisi Milli Parkı'nda, milli park sınırları dışında, milli parkın güney tarafında yapılması planlanan turistik tesislere ulaşımı sağlamak amacıyla 2-3 yıldır süren bir yol çalışması bu milli parkın tüm varlığını tehdit eder bir boyuta ulaşmış bulunmaktadır. Yolun yapımında izlenen teknik bir tarafa, milli parklarda bu genişlikte bir yolun yapımına karar vermek demek, milli park ilanının iptal edilmesine karar vermekle aynı anlamı taşımaktadır. Çünkü yapılmakta olan yol ve yol yapıldıktan sonra yaşanacak araç yoğunluğu ile nedeniyle her şeyden önce bu milli parkın bütünlüğü bozulacak ve parkta yer alan doğal kaynakların doğallığı ortadan kalkacaktır.

Çalışmalar milli parkın güney bölümünde yaklaşık 11 km uzunluktaki bir kısmında gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalarda yapılan kazılarla elde edilen bütün materyal dereye dökülmüş ve deredeki tüm canlılar vicdansızca yok edilmiştir.

Milli park içerisinden yapılmakta olan yol anayasanın birçok maddesine de aykırıdır. Konu ile ilgili olarak 2873 sayılı yasaya da açıkça aykırılık söz konusudur. Trabzon'un sahip olduğu en önemli kültürel ve doğal alanın tek yönlü, sadece ekonomik planlamalara konu olması düşündürücüdür.

Bildiride öncelikle milli park kavramı tanımlanmakta, milli park konusunun küresel ve ulusal anlamdaki gelişimi kısaca verilmektedir.

Altındere Vadisi Milli Parkında yol yapımına bağlı olarak yaşanan doğa tahribi fotoğraflarla tespit edilmiştir. Yürürlükte olan 1982 anayasasının doğanın, çevrenin ve ormanların korunmasına ilişkin hükümleri ile yaşanan doğa tahribatının bu hükümler karşısındaki durumu ortaya konmaya çalışılmaktadır.

Konu ile ilgili bir başka değerlendirme de 1983 yılında yürürlüğe giren 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu hükümleridir. Anayasal düzenlemelerin yanın da yaşanan tahribatın konu ile doğrudan ilişkili bu yasal düzenleme karşısındaki durumu da ele alınmaktadır.

ALTINDERE VADİSİ MİLLİ PARKI'NDA YAŞANAN TAHRİPLERİN YASAL VE YÖNETSEL BOYUTLARI

Prof.Dr.Cantürk GÜMÜŞ
KTÜ Orman Fakültesi
TRABZON

Prof.Dr.Avni Yücel ERYILMAZ
Haliç Üniversitesi Endüstri Mühendisliği Bölümü
İSTANBUL

1. Giriş

Altındere Vadisi Milli Parkı Trabzon'un en önemli kültürel ve doğal alanı olarak 1987 yılında milli park ilan edilmiştir. Yakın geçmişe kadar bir plana sahip olmayan milli parkın ortasından, Meryemana Deresi'ni takiben bir yol yapılmaktadır. Milli park sınırları dışında, milli parkın güneyinde yapılması planlanan turistik tesislere ulaşmak amacıyla milli parkın kuzeyinde yer alan ana girişi takiben yapılmakta olan bu yol, milli park kaynak değerlerine yönelik çok önemli bir tehdit oluşturmıştır. Halen devam etmekte olan yol çalışmalarının yol açtığı sorunlar bu bildirinin ana konusu olarak ele alınmıştır. Yaşanan doğa tahribinin anayasa ve yasal düzlemde ele alınması, yolun yapılması ve yol yapımı sırasında yaşanan tahribatin yasalara karşısındaki durumu da yine bu bildiri kapsamında değerlendirilecek bir başka husustur.

Bildiride öncelikle milli park kavramı tanımlanmakta, milli park konusunun küresel ve ulusal anlamdaki gelişimi kısaca verilmektedir.

Altındere Vadisi Milli Parkında yol yapımına bağlı olarak yaşanan doğa tahribi fotoğraflarla belirlenmiştir. Yürürlükte olan 1982 anayasasının doğanın, çevrenin ve ormanların korunması ile ilgili hükümleri ile yaşanan doğa tahribatının bu hükümler karşısındaki durumu ortaya konmaya çalışılmaktadır.

Konu ile ilgili bir başka değerlendirme de 1983 yılında yürürlüğe giren 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu hükümleridir. Anayasal düzenlemelere karşın yaşanan tahribatin konu ile doğrudan ilişkili durumu bu yasal düzenleme çerçevesinde ele alınacaktır.

2. Dünyada ve Türkiye'de Doğa Koruma ve Milli Parklar

Milli parklar, tüm korunan alanlar içerisinde kavram olarak en köklü geçmişe sahip olan yapılardır. Günümüzde de bu özelliğini sürdürmektedir.

Dünyada azalan ve bozulan doğal kaynakların korunması düşüncesinden hareketle oluşturulan ilk milli park, Amerika Birleşik Devletleri'nin Kaliforniya Eyaleti'nde Yasomite Yöresi'nde 1872 yılında ilan edilen Yellowstone Milli Parkı'dır. Yellowstone Milli Parkı'nın ilan edilmesinden sonra diğer ülkeler de bu koruma anlayışına sahip çıkmışlar ve bazı alanlarını milli park kapsamına alarak korumaya başlamışlardır. Bununla birlikte ülkelerin milli park anlayışlarında bazı farklılıklar gözlenmektedir. Bu farklılıkları ortadan kaldırmak, milli park kavramı ile ilgili uluslararası bir tanım yapmak düşüncesi ile 1933 yılında Londra'da bir toplantı düzenlenmiştir. Buna rağmen halen ortak bir tanım geliştirilebilmiş değildir (Gümüş, 2004).

IUCN tarafından 1969 yılında Yeni Delhi'de düzenlenen bir kongrede "milli park" kavramının aşağıda özellikleri verilen alanlar için kullanılması tavsiye edilmektedir (Bayer, 1993).

1. İnsanların yerleşmesi ve kullanımı ile fiziksel yapısı değişime uğramamış, bir veya birkaç ekosistemiyle, bitki ve hayvan türleri, jeomorfolojik özellikleri ve habitatları yönünden özel bir bilimsel, eğitsel ve eğlenme-dinlenme değeri veya doğal peyzajın olağanüstü bir güzellik taşıdığı,
2. Ülkenin merkezi yönetiminin yöreyi milli park olarak ayırdığı ve milli park kaynak değerleri olan ekolojik, jeomorfolojik veya estetik kaynak değerlere yönelik tehditleri ortadan kaldırmak için çaba gösterildiği ve bu konuda aşama kaydedildiği,
3. Ziyaret edenlerin ilham alma, eğlenme-dinlenme, eğitim ve kültürel amaçlarla yararlanmasına belirli koşullar altında izin verilen oldukça geniş bir alandır.

Buna göre **milli park, insan müdahalesi ile yapısı bozulmamış, bilimsel, eğitsel ve eğlenme-dinlenme yönlerinden olağanüstü özelliklere sahip doğal değerlerin, belirli koşullar altında ve bu değerlere zarar vermeden yararlanılarak gelecek kuşaklara aktarmak amacıyla, hükümetler tarafından güvence altına alınması ve bu amaçla yönetilmesidir.**

Ülkemizde "Milli Park" kavramı ilk kez Prof. Dr. Selahattin İNAL tarafından 1948 yılında yayınlanan "**Tabiatı Koruma Karşısında Biz ve Ormancılığımız**" adını taşıyan eserde kullanılmıştır. Aradan 8 yıl geçtikten sonra; 1956 yılında milli park ve milli parkçılık konusunda ilk yasal düzenleme 6831 Sayılı Orman Yasası bünyesinde yürürlüğe girmiştir.

1956 yılında yürürlüğe giren 6831 Sayılı Orman Yasası'nda "Milli Parklar" başlığını taşıyan VI. Bölüm milli parklara ayrılmış ve VI. Bölüm'de yer alan 25. Madde hükmüne göre¹, Orman Genel Müdürlüğü, sahip olduğu özellikler yönünden gerekli gördüğü ormanları ve orman rejimine giren alanları, bilim dünyasının ihtiyacının karşılanması, doğayı koruma, yurdun güzelliğini sağlama ve halkın spor ve dinlenme gibi ihtiyaçlarını karşılamak ve turistik hareketlere olanak sağlamak amaçlarıyla milli park olarak ayırabilmeye başlamıştır. Aynı maddede ayrılma konusunun koruma ormanlarını düzenleyen madde hükümlerine göre yapılacağına da yer verilmektedir.

Ülkemizde milli park ve milli parkçılık konusundaki en önemli gelişme ise; 1983 yılında doğrudan milli parkları konu alan 2873 Sayılı Milli Parklar Yasası'nın çıkarılmasıdır. Çıkarılan bu yasa ile **"yurduzdaki milli ve milletlerarası düzeyde değerlere sahip milli park, tabiat parkı, tabiat anıtı ve tabiatı koruma alanlarının seçilip belirlenmesine, özellik ve karakterleri bozulmadan korunmasına, geliştirilmesine ve yönetilmesine ilişkin esasları düzenlemek"** amaçlanmıştır.

3. Altındere Vadisi Milli Parkı

Altındere Vadisi 09.09.1987 tarihinde 87/12097 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile 2873 Sayılı Milli Parklar Kanunu kapsamında Milli Park ilan edilmiştir. Milli Park, 4468 ha alana sahiptir.

¹ Madde 25- Orman Umum Müdürlüğü; mevki ve haiz olduğu hususiyeti dolayısıyla lüzum göreceği ormanları ve orman rejimine giren sahaları, memleketin ilim hayatının istifadesine tahsis etmek, tabiatı muhafaza etmek, yurdun güzelliğini sağlamak, halkın çeşitli spor ve dinlenme ihtiyaçlarını karşılamak, turistik hareketlere imkan vermek maksadiyle (Milli Park) olarak ayırabilir.

Bu gibi sahalanın ayrılma esasları muhafaza ormanları hükümlerine göre tatbik olunur.

Milli Park'ın turizm açısından en önemli kaynak değeri Meryemana (Sumela) Manastırı'dır. Manastırı her yıl yerli-yabancı binlerce turist ziyaret etmektedir.

Meryemana (Sumela) Milli park içerisinde yer alan ve bu yerin Milli park olmasında en etkin olan, Trabzon'un güneyinde Zigana dağlarının bir tepesinin yamacında sarp kaya üzerine yapılmış, tarihi yapıdır. Hemen hemen 1200 metre yükseklikte ve vadinin dibinden akan suyun 300 metre yukarısında dimdik denilebilecek sarp bir kayanın ortalarında oldukça geniş ve yüksek bir mağarada kurulmuştur. Bu erişilmesi zor kovuk önündeki dar çıkıntı, zamanla burada büyüyen, genişleyen, zenginleşen manastıra zemin olmuştur.

Manastıra orman içerisinde dönerek yükselen bir patika yolla tırmanılmaktadır. Girişte çok sağlam bir emniyet önlemi alınmış, dar ve uzun bir merdiven ile erişim mümkün kılınmıştır. Manastıra su getirilen görkemli kemerler giriş kapısının hemen yanında bulunmakta olup kısmen tahrip edilmiş durumdadır. Manastır içerisinde kilise ile bölümler inşa edilmiş ve ayrıca yukarıdaki taştan damlayan kutsal suyun altında da bir oda bulunmaktadır. Sumela, Trabzon çevresindeki birçok manastırdan en ünlüsü ve görkemlisidir.

Kilise'nin günümüzde ilgi odağı olmasını sağlayan en önemli faktör, tarihi ve dini özelliğinin yanısıra yapraklı ve iğne yapraklı ormanların arasında; sarp kayalar içerisine yapılmış bulunmasıdır.

Trabzon ilinin sahip olduğu en önemli kültürel ve bu kültürel yapıyla bütünleşen doğal yapının milli park olarak ilan edilip koruma altına alınmış olması çok isabetlidir. Çünkü milli park statüsü bütün dünyada en gelişmiş koruma düzenlemesi kabul edilmektedir.

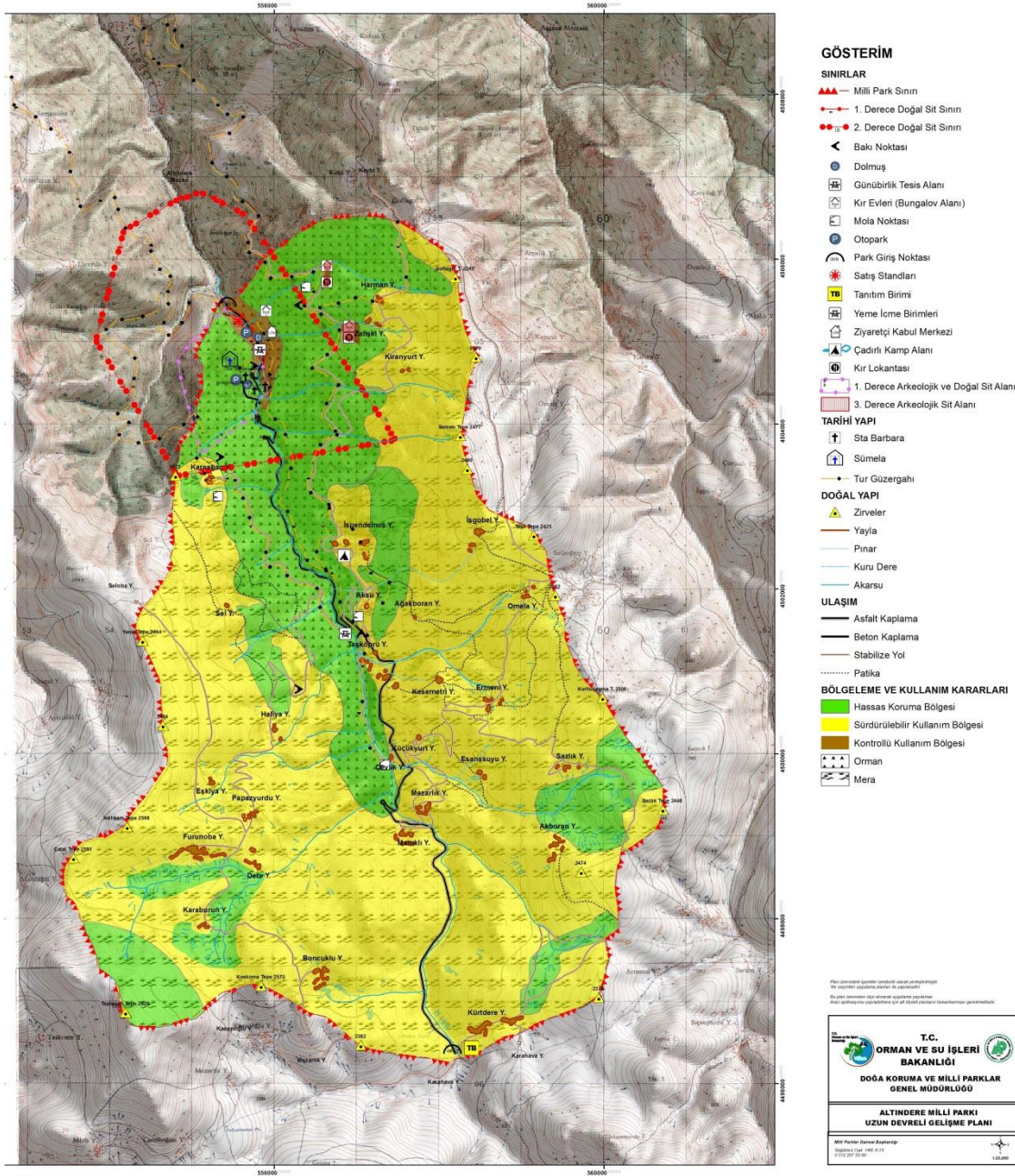
4. Altındere Vadisi Milli Parkında Yol Yapım Çalışmaları ve Çalışmaların Milli Park Üzerine Etkileri

Milli parkın güneyinde, milli park sınırlarının hemen dışında yapılması planlanan turistik tesislere ulaşmak amacıyla aşağıda yer alan milli park haritasında kuzey-güney hattında, milli parkın tam ortasından, Meryemana Dersine paralel bir yol yapılmaktadır. Aslında burada öteden beri "orman yolu" niteliklerinde dar bir araç yolu bulunmaktaydı. Şimdilerde bu yol karayolları standartlarında genişletilmektedir. Tamamen vahşi yöntemlerle gerçekleştirilen bu genişletme çalışmaları ile milli parkın varlığı tehlike altına girmiştir.

Halen bu yolun önemli bir bölümü doğal değerleri ve özellikle de Meryemana deresini tahrip etme pahasına gerçekleştirilmiştir. Yol yapımı aşağıdaki haritada yer alan sit alanı sınırlarına kadar önemli ölçüde tamamlanmıştır. Şimdilerde ise sit kararı yol yapımına izin verecek bir biçimde değiştirilmiş ve yol çalışmaları manastır bölgesinde gerçekleştirilmek üzeredir.

Aşağıda yapılan bu çalışmaların milli park üzerine etkilerine yer verilmektedir.

Harita 1: Altındere Vadisi Milli Parkı

Kaynak: Altındere Vadisi Milli Parkı UDGP

4.1. Yol Çalışmalarının Milli Parkın Ekolojik Bütünlüğü Üzerine Etkileri

Milli parklar doğal ve kültürel kaynakların korunması ve gelecek kuşaklara olduğu gibi aktarılması için ilan edilirler. Bu alanlarda doğal alanlar kendi dinamikleri içerisinde gelişme gösterirler. Ağaçlar yaşlanarak, doğal seyir veya olayların etkisiyle ölür; öldükleri yerde dokunulmadan bırakılırlar. Dereler kendi doğal akış düzenini takip eder, dış müdahalelerle yapı ve özellikleri

bozulmaz. Avlanmaya izin verilmez, yabanıl yaşam özgürce yine kendi dinamikleri ile yaşamını sürdürür.

Bununla birlikte Altındere Vadisi Milli Parkı'nda, milli park sınırları dışında, milli parkın güney tarafında yapılması planlanan turistik tesislere ulaşımı sağlamak amacıyla 2-3 yıldır süren bir yol çalışması bu milli parkın tüm varlığını tehdit eder bir boyuta ulaşmıştır. Yolun yapımında izlenen teknik bir tarafa, milli parklarda bu genişlikte bir yolun yapımına karar vermek, milli park ilanının iptal edilmesine karar vermek demektir. Çünkü yapılmakta olan yol ve yol yapıldıktan sonra oluşacak araç yoğunluğu nedeniyle her şeyden önce bu milli parkın bütünlüğü bozulacak ve parkta yer alan doğal kaynakların doğallığı ortadan kalkacaktır.

Milli parklar için küresel anlamda, sınırları planlamacıların etkileriyle belirlenemeyecek olan “adalar” dışında, en az 1000 hektarlık alan büyüklüğü ilkesel olarak benimsenmektedir. Bu nedenle Altındere vadisi milli parkı çok büyük bir milli park olarak nitelendirilemez. Kaldı ki, milli parkın yabanıl yaşam için önemli olan, ormanlık alan niteliğindeki 910 hektarlık bölümü de bu standartların biraz altındadır. Bununla birlikte yapılan yol ve yolun yapımı için dere kenarında oluşturulan istinat duvarları ile milli park alanı tam olarak ikiye bölünmektedir. Bu bölünme ile milli parkın bir bölümünde yaban hayvanlarının dereden su içmeleri bile olanaksız hale gelmektedir. Ayrıca yaban hayvanlarının çiftleşmek için daha uzak alanlara geçmesi olanağı da ortadan kalkmaktadır. Sonuç olarak milli parkın zaten küçük olan 910 hektarlık bölümü ekolojik olarak bütünlüğünü kaybetmekte, yapay bir müdahale ile ikiye bölünmekte ve yabanıl yaşam dinamiklerine önemli bir darbe vurulmaktadır.

Kaldı ki, milli park UDGP'nında (Anonim, 2014) “Milli Park alanı içerisinde 11 tür etçil memeli tespit edilmiştir. Büyük yırtıcıların gecelik hareket alanlarının ortalama 25-50 km olduğu

düşünüldüğünde Milli Park alanı yaban hayatının sürdürülebilirliği açısından yetersiz kalmaktadır.” denilerek milli parkın mevcut büyüklüğünün bile yeterli olmadığına işaret edilmektedir.

4.2. Yol Çalışmaları Göçük Tehlikesini Artırmıştır

Altındere Vadisi Milli Parkının yaklaşık yüzde 18,5’u orman içi açıklık ve ormanlarla kaplıdır. Geriye kalan yüzde 81.5’lik bölüm ise çayır-mera olup (Bahat, 2011), bu alanın hemen tamamına yakınında erozyon ve resimlerde de görülebileceği gibi göçük (heyelan) görülmektedir.

Gözlenmekte olan göçüğün en önemli sebeplerinden birisi özellikle tekniğine uygun yapılmayan yol çalışmalarıdır. Mevcut yolun genişletilmesi de göçük olayları için yeniden davetiye çıkaracaktır.

Milli park içerisinde kuzeyden güneye doğru başlangıçta tek bir hat şeklinde ve güneye gidildikçe milli park içerisinde yer alan yaylalara ulaşımı sağlayan, orman yolu özelliklerinde birçok yol bulunmaktadır. Tamamı göçük (heyelan) bölgesi olan milli park için zaten önemli bir tehdit olan bu yollar için bir önlem alınmazken, şimdi karayolları standartlarında genişçe bir yolun yapılmakta olması kabul edilemez. Çünkü geniş yol için daha büyük kazılar yapılmakta ve yapılmakta olan bu büyük kazılarla göçük tehdidi daha da artmaktadır. Milli park planında (UDGM) hassas koruma bölgesi olarak ayrılan bölgenin hemen güneyinde yer alan Manıklı Yaylası’nın yapılan yol çalışması nedeniyle yakın bir tarihte bir göçükle karşılaşma ihtimali yüksek görülmektedir.

Milli park UDGP’nin jeolojik-jeomorfolojik etüdün yapıldığı bölümde (Anonim, 2014) “Mili Park sahasında heyelana Taşköprü ve Haliya Yaylalarında rastlanmaktadır. Eğimin yüksek olması, yaylalara giden yolun yarattığı şevin, yamacın dengesini bozması heyelanı tetikleyen faktörleri oluşturmaktadır.” şeklindeki bir ifadeye yer verilmektedir. Oysa bu tespit yetersizdir. Çünkü alanın tamamında bir göçük tehdidi vardır. Nitekim geçmişte Sumela Manastırına araçla ulaşmak için vadiden Agia Barbara Kilisesi’nin olduğu yere kadar 1987 yılında yapılan yol nedeniyle 1993 yılında büyük bir heyelan yaşanmıştır. Ormanlık alan içerisinde yaşanan bu göçük UNGP’nda yer verilen bir bilgi değildir.

4.3. Dere Yatakları Doldurulmuş ve Doğal Yapı Bozulmuştur

İki yıldır devam eden çalışmalar milli parkın güney bölümündeki yaklaşık 11 km uzunlukta bir kısımda gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalarda yapılan kazılarla elde edilen bütün materyal dereye dökülmüş ve deredeki tüm canlılar vicdansızca yok edilmiştir. Öncelikle malzemenin bırakıldığı yamaçlar bozulmuş, dere yatakları doldurulmuş ve böylece lokal flora ve fauna tahrip edilmiştir (Gümüş ve ark., 2012).

Milli parkın kuzey girişinden itibaren yaklaşık 2-3 km.lik yolun çevresi, manastır yakınları 1.derece sit alanı olarak ayrılmıştır. Bu nedenle başlangıçta yol genişletme çalışması bu bölümde gerçekleştirilememiştir. Bununla birlikte manastır bölgesinde yer alan bu 2-3 km.lik yolun çevresinde yer alan bölümde, tamamen aynı doğal özelliklere sahip olmasına rağmen, derenin doğu yamacı için sit kararı değiştirilmiştir. Böylece milli parkın en değerli doğal alanı olan bölgede yol çalışması için engel olan “sit” kararı ortadan kaldırılmış ve yol çalışmasına başlanmak üzeredir. Milli parkın diğer bölümlerinde yol çalışması için artık yapacak bir şey kalmamış, tahribat gerçekleştirilmiştir. Ancak şimdi milli parkın içindeki manastırın bulunduğu bu bölge de yol tehdidi altındadır.

Bu bildirinin asıl amacı dikkatleri vadi içerisindeki bölgede yaşanmak üzere olan tahribata çekmektir.

Aslında bu milli parkın yabanıl canlı yaşamı açısından en önemli kısmı orman ve orman içi açıklıklardan oluşan ve yol çalışmasının henüz başlamadığı bölümü de içine alan yaklaşık 910 hektarlık bölümüdür. Milli parkların önemli işlevlerinden birisi de yabanıl yaşamın dış etkilere korunmak ve yaşam ortamının kendi dinamikleri içerisinde gelişmesine olanak sağlamaktır. Bunun için milli parkın yüzde 18.5’ukluk bölümünü oluşturan ormanlık alanın önemli ölçüde dış etkilere kapatılması gerekmektedir. Bu çerçevede milli parkın içinden geçen yayla yolları zaten önemli bir tehdit durumundaydı. Bu yollardan yaylalara motorlu araçlarla ulaşımın sağlanması yabanıl yaşamı rahatsız etmekte idi. Milli park yönetiminin yaylalara ulaşım için başka seçenekler üzerinde çalışması beklenirken, şimdi bu yolda kullanım yoğunluğunu artıracak projelerin geliştirilmesi anlaşılır gibi değildir.

Milli park içerisinde ve milli park girişinden hemen sonra yer alan restoran vb. tesislerin yer aldığı dere kıyısı ile Sümela Manastırı arasında iki yol söz konusudur. Birisi tesislerden itibaren zikzaklar

çizilerek manastıra çıkan patika yoldur. Bu yol muhtemelen manastır kadar eskidir. Diğerisi ise yaklaşık 4 km. lik bir araç yolu ve bu yolun sonunda yer alan küçük kiliseden itibaren 300 m. lik bir patika yoldur. Araç yolunun 3 km. si vadiden yaylalara uzanan vadi içi, dere kenarı yoldur. Bu yoldan ayrılarak manastır yönüne yaklaşılmasını sağlayan 1 km. lik bölüm ise 1987 yılında yapılmış olup, yapıldıktan kısa bir süre sonra burada yol yapımına bağlı olarak büyük bir göçük (heyelan) meydana gelmiştir.

Öte yandan yol genişletme çalışmalarında “vahşi yöntem” tercih edilmekte; kazılan materyal geliş güzel olarak aşağılara bırakılmakta ve dere yataklarının dolması, doğal özelliklerinin yok olması, milli parkın karakteristiğinin tahrip edilmesi anlamına gelmektedir. Bir kez daha “hangi vazgeçilmez zorunlulukla” yol çalışmasına devam edildiği anlaşılamamaktadır. Bu katliamı durdurmak için ne yazık ki artık çok geçtir. Orman ve Su İşleri Bakanlığı bütün teşkilatı ile doğayı böylece korumaktadır! Bu doğa katliamı herhangi bir alanda değil; bir milli parkta gerçekleşmektedir. Oysa milli parklar doğal ve kültürel kaynakların, yapının olduğu gibi korunarak gelecek kuşaklara aktarılması esasına dayanmaktadır.

4.4. Dere Yatağı Daraltılmıştır

Yol çalışması ile dere yatağının daraltılması bir başka önemli tehdittir. Yapılan duvar ve tahkimatla birçok yerde dere yatağı daraltılmıştır. Daralan dere yataklarında yoğun yağış olması halinde akarsu bu dar bölgede sıkışacak ve suyun şiddeti artacaktır. Doğal akış ortadan kalkacak ve su şiddetinin (hızının) artması aşağı alanlarda tahribe de neden olacaktır.

Milli Parkla ilgili olarak hazırlanan uzun devreli gelişme planında(UDGP) (Anonim, 2014) “Park alanı içerisinde ulaşım ağında gerçekleştirilen iyileştirme çalışmaları alanın önemli kaynak değerlerini tehdit etmektedir. Ayrıca kış aylarında artacak motor trafiği de yaban hayatını olumsuz etkileyecektir. Bu kapsamda peyzaj değerleri ve yaban hayatı üzerindeki baskılar artmaktadır.” ifadelerine yer verilmiştir. Bu ise çok ilginç bir çelişkidir. Çünkü bu çalışmalara milli park yönetimi izin vermiştir. Hem izin vermiştir, hem de bunun milli park için çok büyük bir tehdit olduğuna işaret etmektedir.

4.5. Sit Kararı Değiştirilerek Yol Yapımına Olanak Verilmesi Hilelidir

Yine aynı planda “Karayolları Genel Müdürlüğü tarafından Çakırgöl Turizm Merkezi yolu (Milli Park Şefliği İdari Binası ile Agia Barbara yol ayrımına kadar olan 2,230 km’lik kısım) projesi kapsamında genişletme çalışmaları yapılmak istenmektedir. Söz konusu yol projesinin bir kısmı arkeolojik sit alanı ve doğal sit alanında kalmakta olduğundan ilgili Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonundan, Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu’ndan ve Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü’nden uygun görüşünün alınması durumunda yapılmasına izin verilebilir.” şeklinde bir ifadenin yer alması da anlaşılabilir değildir. Bu plan kararı doğrultusunda sit kararı değiştirilerek sorun “yol yapımı” lehine çözülmüş gibi görünmektedir.

Sit kararı değiştirilerek yolun yapılmasının hileli olarak olanaklı hale getirildiği bölge milli park planında (Anonim, 2014) “Milli Park alanının ana kaynak değerlerinden doğal yaşlı orman alanları, Sumela Manastırı, doğal flora ve faunanın devamlılığı sağlanabilmesi için korunması zorunluluk teşkil eden ekolojik açıdan öneme sahip endemik bitki ve yaban hayatı alanlarını kapsamaktadır. Bu kapsamda hassas koruma alanı; Milli Park alanının kuzey doğusunda yer alan orman alanlarını (saf ladin mesçeresi, doğal yaşlı orman alanları), Parkın kuzey bölümdeki yaban faunası için önemli alanları, Parkın güneyindeki alpin/subalpin alanların ve parka boşalım sağlayan su kaynaklarının bulunduğu alanların bir kısmını içermektedir.” denilerek HASSAS KORUMA BÖLGESİ (HKB)” olarak ayrılmıştır. Milli parkın kaynak değerleri için tehdit niteliğinde olan bu yolun HKB’den geçmesine hangi gerekçeyle izin verildiği de bilinmemektedir.

4.6. Yabancı Turistler Teleferik İstememektedir

Son günlerde milli parkta bir teleferik heyecanı da yaşanmaktadır. Milli park konusunda doğal yapının, otantik değerlerle birlikte korunması ve geliştirilmesi gerekirken, milli park yöneticilerinin bir teleferik projesi üzerinde çalışmalara başlaması da diğer bir ilginç gelişmedir. Yapılan bir araştırmada (Menteş, 1992) yabancı turistlerin sadece yüzde 6.9’unun teleferikle çıkılması tercihi söz konusudur. 1110 yabancı ziyaretçinin büyük bir çoğunluğu (954 kişi) manastıra yürüyerek çıkılmasının en iyi tercih olacağını vurgulamaktadır. Milli parkın kullanımıyla ilgili planlamalar yapan günümüz yöneticilerinin bilimsel çalışmaları ne ölçüde dikkate aldıkları bilinmemekte ve sadece ekonomik önceliklere göre, tek yanlı planlamalara yöneldikleri görülmektedir.

4.7. Zararlı Böcek Faaliyetleri Artacaktır

Bilindiği gibi Ladin ormanlarına 1960 ve 1980’li yıllardan itibaren D. Micans ve I. Typografus saldırısı söz konusudur. Ülkemizdeki zararlı etkilerinin 1960’lı yıllarda belirlendiği bilinen D.micans bu yıllarda Artvin; 1980’li yılların sonlarına doğru da Giresun ormanlarında toplam 230 bin hektar alanda zararlı olmuştur. 1998 yılından itibaren de Maçka ormanlarında zarar vermeye başlamıştır. Dolayısıyla toplam 286 bin hektar ladin ormanına sahip olan ülkemiz ladin ormanlarının 250 bin hektarında bu böceğin zararlı etkileri görülmektedir. Yüzbinlerce ağacın ölümüne neden olan bu böceğin zararlı etkileri halen sürmektedir (Eroğlu, 1995, Alkan, 2000, Alkan vd., 2005).

Zararlı böceklerin yaygınlaşmasına yol açan önemli etkenlerden birisi de ormanlardaki doğal yapının bozulmasıdır. Çünkü bir ekosistem kendi dinamikleri içerisinde barındırdığı canlı-cansız öğeler arasında bir denge sağlayabilmektedir. Aslında “denge” diye bir şey söz konusu değildir. Doğal yapı sürekli bir değişim içerisindedir. Bununla birlikte değişimin dışardan müdahale olmaksızın, yani insan müdahalesi olmadan doğanın kendi dinamikleri çerçevesinde

gerçekleşmesine “doğal denge” denilmektedir. Bu denge bir şekilde bozulduğunda dengeyi oluşturan öğelerden birilerinin ön plana çıkması kaçınılmazdır.

5. Yaşanan Doğa Tahriplerinin Yasal Boyutları

5.1.1. İlgili Anayasa Hükümleri

Anayasa'nın "Sağlık hizmetleri ve çevrenin korunması" başlığını taşıyan 56 maddesinin ilk iki fıkrası şöyledir:

Madde 56 - Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir.

Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların görevidir.

....."

Anayasa'nın "Tarih, kültür ve tabiat varlıklarının korunması" başlığını taşıyan 63. maddesi ise aşağıdaki gibidir.

Madde 63 - Devlet Tarih, kültür ve tabiat varlıklarının ve değerlerinin korunmasını sağlar, bu amaçla destekleyici ve teşvik edici tedbirleri alır. ..."

"Madde 169 - Devlet ormanların korunması ve sahalarının genişletilmesi için gerekli kanunları koyar ve tedbirleri alır. Yanan ormanların yerinde yeni orman yetiştirilir, bu yerlerde başka çeşit tarım ve hayvancılık yapılamaz. Bütün ormanların gözetimi Devlete aittir.

Devlet ormanlarının mülkiyeti devrolunamaz. Devlet ormanları kanuna göre, Devletçe yönetilir ve işletilir. Bu ormanlar zaman aşımı ile mülk edinilemez ve kamu yararı dışında irtifak hakkına konu olamaz.

Ormanlara zarar verebilecek hiçbir faaliyet ve eyleme müsaade edilemez."

Yukarıda yer verilen anayasa hükümleri geneldir. Milli parklara özel değildir. Buna karşın anayasada yer alan bütün bu hükümlerin en yüksek duyarlılıkla uygulanacağı alanlar, hiç kuşkusuz milli parklar olmalıdır. Çünkü milli parklar, özellikle doğal ve kültürel kaynakların korunması, geliştirilmesi ve gelecek kuşaklara olduğu gibi, doğal veya orijinal haliyle aktarılması amacıyla ilan edilen en gelişmiş koruma statüleridir. Dolayısıyla aslında sahip olunan tüm doğal ve kültürel değerler için anayasada yer alan yukarıdaki hükümler, diğer alanlara göre özel niteliklere sahip olduğu için milli park ilan edilmiş olan alanlarda daha büyük bir duyarlılıkla uygulanmalıdır.

Yukarıda yer verilen anayasal hükümler çerçevesinde alanda yaşananlar, alanın milli park olarak değil; herhangi bir alan olarak ele alındığında nasıl bir değerlendirme yapılabileceğine açıklık getirebilmek adına aşağıdaki fotoğrafları değerlendirilecek olursa;

1. Bu yaşananlar anayasanın 56. maddesinde yer alan **“Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre**

kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların görevidir.” Hükümlerine açıkça aykırıdır. Çünkü bu milli parkta çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak veya çevre kirlenmesini önlemek bir tarafa çevre katledilmiştir. Dere yatağı doldurularak dereye var olan canlılar yok edilmiştir. Dolayısıyla bu alanda yaşanan tahripler anayasanın 56. Maddesine aykırıdır.

2. **Anayasada yer alan bir başka hüküm ile “Madde 63 - Devlet Tarih, kültür ve tabiat varlıklarının ve değerlerinin korunmasını sağlar, bu amaçla destekleyici ve teşvik edici tedbirleri alır. ...”**devlete doğal varlıkların korunması konusunda önlem almak görevi verilmiştir. Peki, Altındere Vadisi Milli Parkında Devlet ne yapmıştır? Bizatihi kendisi doğayı tahrip etmiştir. Bu nedenle yaşanan bu tahribat anayasanın 63. Maddesine de aykırıdır.
3. Anayasanın ormanlarla ilgili 169. Maddesine göre de Devlete, ormanların korunması ve sahalarının genişletilmesi görevi verilmiştir. Ayrıca **“Ormanlara zarar verebilecek hiçbir faaliyet ve eyleme müsaade edilemez.”** şeklinde bir hüküm de söz konusudur. Burada ormanlara zarar verilip, verilmediği açıkça görülmektedir.
4. Son olarak, yine Anayasanın ormanlarla ilgili 169. Maddesinde Devlet ormanlarının kamu yararı dışında irtifak hakkına konu olamayacağına ilişkin bir hüküm de bulunmaktadır. Bu alanda yaşanan orman tahriplerinin, yapılan yolun kamu yararı açısından gerekli olduğu yorumu çerçevesinde yapıldığı düşünülebilir. Bununla birlikte yol çalışması için başlangıçta başka bir orman alanından 7000 civarında ağaç kesilerek ve tahminen 8-10 milyon TL harcanarak başlatılan ve sonrada güzergâhtan vazgeçerek kaderiyle baş başa bırakılan betonlaştırılıp yok edilen orman alanının hangi kamu yararını taşıdığının açıklanması gerekmektedir. Sadece yaşanan bu tahribat bile, bu yolun özellikle milli parkın kaynaklarını tahrip ederek yapılmasında, ya da başka güzergâh yokmuş gibi yapılmasında bir kamu yararı olmadığını göstermektedir. Ayrıca yaşanan bu deneyim, yolun yapılması konusunda ne kadar özensiz davranıldığını da göstermektedir.

5.2. 2873 Sayılı Milli Parklar Kanunu

Yürürlükteki 2873 sayılı Milli Parklar Kanununa göre, başka çare yoksa böyle bir yol çalışmasına izin verilebilir. Aslında, milli park dışından bir yolla bu turistik tesislere ulaşımı sağlayacak bir yol yapımı mümkündür. Yani başkaca çareler vardır. Bu nedenle yolun, en kısa güzergâh olduğu gerekçe gösterilerek, milli parkın tam ortasından geçirilmesinde bir zorunluluk ya da milli parklar kanununda ifadesini bulduğu gibi “mutlak bir zorunluluk” bulunmamaktadır. Bu nedenle yapılan çalışmalar yasal da değildir.

Milli Parklar kanununun söz konusu 14.maddesinin e bendinde **“onaylanmış planlarda belirtilen yapı ve tesisler ve Genel Kurmay Başkanlığınca ihtiyaç duyulacak savunma sistemi için gerekli tesisler dışında kamu yararı açısından vazgeçilmez ve kesin bir zorunluluk bulunmadıkça her ne suretle olursa olsun hiçbir yapı ve tesis kurulamaz...”** şeklinde bir hüküm bulunmaktadır. Yapılan yol her şeyden önce bu yasa hükmüne aykırıdır.

Milli Parklar Kanununun 14. Maddesi, milli parklarda, “tabii ve ekolojik denge ve tabii ekosistem değeri bozulamaz, yaban hayatı tahrip edilemez, bu sahalarının özelliklerinin kaybolmasına veya değiştirilmesine sebep olan veya olabilecek her türlü müdahaleler ile toprak, su ve hava kirlenmesi ve benzeri çevre sorunları yaratacak iş ve işlemler yapılamaz.” şeklinde hükümler içermektedir. Bu

bildiri ekinde verilen resimlere bakıldığında bu yasakların ne anlama geldiğini anlamakta zorluk çekeceklerdir. Bazı kurum veya kişiler için yasalar hiçbir anlam ifade etmemektedir. Özellikle yasaları uygulamak, ormanları korumak, milli parkları yönetmek sorumluluğunu üstlenen kurumun bu tahriplere izin vermesi, göz yumması anlaşılabilir değildir.

Yapılmakta olan ve milli parkın kaynak değerlerini yok sayarak, doğayı katlederek gerçekleştirilen bu yol genişletme çalışmasının hangi nedenlerle kamu yararı açısından vazgeçilmez bir zorunluluk olduğunun açıklanması gerekir. Varsa, kamu yararı açısından vazgeçilmez olması gereken bu zorunluluğun herkes tarafından anlaşılabilmeli olması gerekmez mi?

6. Sonuç ve Öneriler

Çakırgöl turistik tesislerine ulaşmak için başlangıçta milli park dışında 100-120 yaşlarında binlerce ladin ağacı kesilerek yapılan ve sonra da vazgeçilerek kaderine terk edilen 3 km uzunluğundaki yol konusunda kesinlikle bir soruşturma yapılmalıdır. Kamu kaynaklarının yok yere israf edilmesinin ve gereksiz yere bir orman alanının tahrip edilmiş olmasının hesabı sorulmalıdır.

Milli park içerisinde yapılmakta olan yol ise anayasanın birçok maddesine aykırıdır. Konu ile ilgili 2873 sayılı yasaya da açıkça aykırılık söz konusudur.

Trabzon'un sahip olduğu en önemli kültürel ve doğal alanın tek yönlü, sadece ekonomik planlamalara konu olması düşündürücüdür. Bundan vazgeçilmelidir.

Yapılacak yolun, hiçbir ağaç kesilmesine gerek olmaksızın, Trabzon-Gümüşhane devlet Karayolunun Zigana Tüneli Mevkii'nden itibaren sırtı takip ederek yapılması olanaklı iken, ormanlar tahrip edilerek hem terk edilen güzergâhtan ve hem de Meryemana Deresi'ni takiben ormanlık alanları tahrip ederek geçirilmesi kamu yararı içermemektedir.

Milli park içerisinde yapılmakta olan yolun, insanların bir yerden başka bir yere ulaşımını en kısa yoldan sağlanması konusunda bir önceliği olmaması gerekir. Turizm amacıyla yapılacak yolun biraz daha uzak bir güzergâh takip edilerek yapılmasında hiçbir sakınca görülmemelidir. Aslında Çakırgöl'e milli parkın içinden geçilerek gitmek seçeneği dışında 20-30 dakika daha uzun sürede ulaşım olanaklarının bulunduğu en az 5 farklı seçenek söz konusudur. Bu seçeneklerden birisi tercih edildiğinde Çakırgöl'e 20-30 dakika sonra ulaşılacak, buna karşın ormanın daha da önemlisi milli parkın tahrip edilmesine veya kaynak değerlerinin doğallığını yitirmesine gerek kalmayacaktır.

Aslında bu milli parkın öteden beri yaşadığı önemli sorunlardan birisi de milli park içerisindeki motorlu taşıt ulaşımıdır. Yayılcıların bile milli parkın ormanlık alanından araçla geliş-gidiş yapmaları önemli bir çevresel sorundur. Milli parkta araç ulaşımının en alt düzeye indirilmesi gerekir. Bunun için yayılcıların katkısıyla ulaşımın binek hayvanlarıyla sağlanması yerinde olacaktır. Böyle bir otantik denemenin milli parkın değerini artıracığı düşünülmektedir.

Milli park sınırları Maçka yönünde yer alan kanyonu da içerecek şekilde genişletilmelidir. Yol güzergâhı üzerinde yer alan terk edilmiş taş ocağı doğal görünüm kazanacak biçimde onarılmalı ve bu bölgede otobüsler ve küçük araçlar için otoparklar planlanmalıdır. Yapılacak otoparklar ile manastır yöresine, vadi içerisindeki ticari alanların olduğu yere kadar ulaşımı ise milli park

yönetimince üstü açık veya cam tavanlı vagonlarla hafif raylı sistemler oluşturularak veya yine aynı özelliklere sahip otobüslerle sağlanmalıdır. Bu sistemin milli park yönetimi tarafından kurulması veya özel kesime kurdurulması sağlanabilir. Ticari alanların yer aldığı vadi içerisinde itibaren ulaşım da binek hayvanlarının kullanılması ile milli parkın otantik değeri artacak, yaylacılar tarafından yürütülecek binicilik organizasyonu ile milli park yerel halk için daha da anlamlı hale gelecektir.

Kaynaklar

- Akıncı, H.A., Özcan, G.E., Eroğlu, M., 2005: *Dendroctonus micans* (Kugelann) (Coleoptera: Scolytidae)'nın Zarar Durumu, Populasyon Düzeyi ve Mortalite Etkenleri, Ladin Sempozyumu 20-22 Ekim 2005, Bildiriler Kitabı, s.163-173, Trabzon.
- Anonim, 2014: Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Altındere Vadisi Milli Parkı Uzun Devreli Gelişme Planı
- Bahat, B., 2011: Altındere Milli Parkı Yaylalarının Milli Park Yönetimi Açısından Değerlendirilmesi Olanakları, Yüksek Lisans tezi, KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, 102 s., Trabzon.
- Bayer, M.Z., 1993: Milli Parklar ve Ülkemiz Açısından Önemi, Alınması Gerekli Önlemler ve Öneriler, I. Ormancılık Şurası, Tebliğler ve Ön Çalışma Grubu Raporları, Cilt 2, 1-5 Kasım 1993, s. 43-55, Ankara.
- Gümüş, C., 2004:Ormancılık Politikası, KTÜ Orman Fakültesi Genel yayın no: 216, Orman Fakültesi yayın no: 34, Cilt 1, 44 s., Trabzon.
- Gümüş, C., Hacısalıhoğlu, S., Ünver, S., 2012: Altındere Vadisi Milli Parkında Yol Yapımına Bağlı Doğaya Aykırı Uygulamalar, Orman Mühendisliği Dergisi, Yıl 49, Sayı 7-8-9, Sayfa 16-19.
- Menteş, İ., 1992: Altındere Vadisi Ulusal Parkı Uzun Devreli Gelişme Planlamasına Yönelik Araştırmalar, KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans tezi, Trabzon.